

В.А. ПАВЛОВА,

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри Дніпропетровського
університету імені Альфреда Нобеля*

А.В. ХІЛЬКО,

*магістрант
Дніпропетровського університету
імені Альфреда Нобеля*

ЩОДО УМОВ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ РЕЙТИНГУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Розглядається роль бізнесу в економічних процесах країни та регіону, специфіка оцінювання рівня розвитку регіонального бізнесу в Україні. Проведено порівняння проблемних факторів ведення бізнесу в різних регіонах. Проаналізовано позиції Дніпропетровської області за індикаторами розвитку бізнесу з виявленням причин стримування та визначенням шляхів покращання умов діяльності регіональних бізнесових структур.

Ключові слова: *рейтинг, індекс конкурентоспроможності, рівень розвитку бізнесу, регіон, умови, фактори, проблеми.*

В умовах товарно-грошових відносин бізнес як діяльність у будь-якій сфері має суттєве значення для розвитку підприємництва. В Україні бізнес вирізняється суттєвою динамікою змін у своєму розвитку в різних сферах економічної діяльності. Проте через нестачу фінансових ресурсів, недосконалість технологій, непідготовленість кадрів його рівень ще не може зрівнятися навіть з рівнем розвитку бізнесу в країнах Східної Європи і СНД [3].

Однак вимоги часу зумовлюють необхідність зростання потенціалу бізнесу і розширення підприємницької діяльності. Слід погодитися з тим, що успіх української економіки залежить від швидкості вітчизняного бізнесу в досягненні рівня лідерів світового рейтингу в означеному спрямуванні.

Проблеми розвитку бізнесу на різних управлінських рівнях розглядалися в наукових працях О. Белевської [1], Н. Ізосимової [3], Є. Лазаревої та Н. Яблонської [5], А. Федоренка [9], Ю. Хватова [10] та ін.

Проте залишаються актуальними питання щодо визначення і конкретизації умов розвитку бізнесу, зокрема в окремих регіонах України, що відрізняються різними характеристиками.

Метою статті є дослідження умов ведення бізнесу в Дніпропетровській області на підставі аналізу складових індексу глобальної конкурентоспроможності.

Зважаючи на значення бізнесу в економічних процесах країни та її регіонів, рівень його розвитку розглядається як одна зі складових конкурентоспроможності. В попередніх дослідженнях [7] нами розглядалися складові, що формують конкурентоспроможність України, її регіонів та окремих підприємств, а також передумови підвищення конкурентоспроможності за результатами аналізу та оцінки конкурентних переваг за різними ієрархічними рівнями. У цій статті буде проведено аналіз параметрів однієї зі складових конкурентоспроможності, а саме: розвитку бізнесу та умов його ведення.

Україна належить до країн, орієнтованих на ефективність [8]. Критеріями віднесення країн до означеної стадії розвитку є: ВВП на душу населення (3000–8999 дол. США); «базові вимоги» (інститути, інфраструктура, макроекономічне середовище, охорона здоров'я і початкова освіта) – 40%; «посилювачі ефективності» (вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, рівень розвитку фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку) – 50%; «фактори розвитку та інноваційного потенціалу (рівень розвитку бізнесу, інновації) – 10%.

В останньому показнику і рівень розвитку бізнесу, й інновації мають однакову вагомість. Звідки випливає висновок щодо суттєвої ролі бізнесу в розвитку економіки, оскільки його рівень безпосередньо впливає на ефективність виробництва товарів і послуг та забезпечує зв'язок якості бізнес-співтовариств країни і якості діяльності окремих підприємств. Застосування передових технологій окремими підприємствами дозволяє підвищувати ефективність галузей та національної економіки в цілому.

У проведеному Світовим банком дослідженні ведення бізнесу у 2015 р. [4] розглядається створення сприятливих умов для ведення бізнесу в економіках 189 держав світу. У цьому дослідженні оцінюються зміни нормативно-правових актів, що регулюють діяльність національних компаній від їх створення до ліквідації. Сукупний рейтинг країн за показником сприяння веденню бізнесу визначається за даними десяти індикаторів регулювання підприємницької діяльності: реєстрація підприємств, одержання дозволу на будівництво, підключення до системи електропостачання, реєстрація власності, кредитування, захист інвесторів, оподаткування, міжнародна торгівля, забезпечення виконання контрактів, ліквідація підприємств.

Україна займає 96-те місце, вище неї за рейтингом Грузія, Естонія, Латвія, Литва, Білорусь, Росія, Молдова та інші країни колишнього СРСР. Зокрема з 189 місць за індикатором підключення до системи електропостачання Україна займає 185-те місце, за ступенем розвитку міжнародної торгівлі – 154-те, за регулюванням ліквідації підприємств – 142-ге місце.

За версією Всесвітнього економічного форуму в процесі визначення індексу глобальної конкурентоспроможності рівень розвитку бізнесу оцінюється за параметрами: адаптивність, корпоративне управління, корпоративна етика, корпоративна соціальна відповідальність, управління персоналом, інновації, внутрішні бізнес-процеси, фінансування [2]. Україна має середній бал 3,96 за цим параметром, що нижче середньосвітових показників.

Існують різні методичні підходи до оцінки рівня розвитку регіонального бізнесу [5; 6; 9]. Слід погодитися з думкою, що в результаті оцінювання рівня розвитку бізнесу ранжування об'єктів дослідження проводиться за простотою його ведення [10], а отже, вищу позицію займає регіон, де регуляторна політика сприяє означеному розвитку.

Враховуючи специфіку вітчизняної економіки та оцінювання розвитку бізнесу за результатами опитування керівників підприємств, його регіональний рівень визначається за параметрами [6]:

- кількість місцевих постачальників (1 – практично відсутні; 7 – багаточисельні);
- якість місцевих постачальників (1 – дуже низька; 7 – дуже висока);
- рівень розвитку бізнес-кластерів (1 – не існує; 7 – широко розповсюджені в багатьох сферах діяльності);
- природа конкурентних переваг (1 – конкурентні переваги на міжнародних ринках визначаються низькою вартістю ресурсів; 7 – формуються за рахунок унікальних продуктів і виробничих процесів);
- ширина ланцюжка доданої вартості відображає характеристику підприємств, що займаються експортом (1 – охоплюють в основному лише окремі етапи «ланцюжка доданої вартості»; 7 – охоплюють весь «ланцюжок доданої вартості»);
- контроль міжнародної дистрибуції відображає принцип здійснення компаніями регіону маркетингу і збуту товарів на міжнародному ринку (1 – приваблюючи інозем-

них посередників; 7 – через власні канали чи канали, що контролюються українськими компаніями);

– рівень розвитку виробничих процесів свідчить про його відповідність сучасним вимогам (1 – зовсім не відповідає, переважають трудомісткі методи і технології попереднього покоління; 7 – повністю відповідає, переважають передові, ефективні виробничі технології);

– рівень маркетингу (1 – не використовується або примітивний; 7 – широко розповсюджений, компанії використовують сучасні методи і підходи);

– готовність до передавання повноважень означає бажання і можливість делегувати їх підлеглим (1 – у цілому низька, керівництво контролює усі важливі рішення; 7 – у цілому висока, повноваження делегуються керівникам підрозділів та окремим співробітникам);

– ставка на професійне управління (враховується 1/2) відображається спрямованість в організації щодо надання провідних позицій в управлінні (1 – зазвичай надається родичам чи знайомим без урахування їхньої кваліфікації і досвіду; 7 – надається лише висококваліфікованим менеджерам).

За означеними показниками рівня розвитку бізнесу в 2013 р. можна виділити ТОП-10 областей України [6]: Донецька, Харківська, Дніпропетровська, Сумська, АР Крим, Запорізька, Івано-Франківська, Черкаська, Одеська та Чернівецька.

Однак середня оцінка регіонів України за цією складовою нижча середньосвітових, проте вища, ніж в окремих країнах СНД. Зважаючи на важливість означеної характеристики для економічного розвитку, є необхідність аналізу причин стримування позицій регіонів у цьому аспекті.

Дніпропетровська область у 2013 р. зайняла п'яте місце в Україні за рейтингом та третє місце за рівнем розвитку бізнесу (рис. 1).

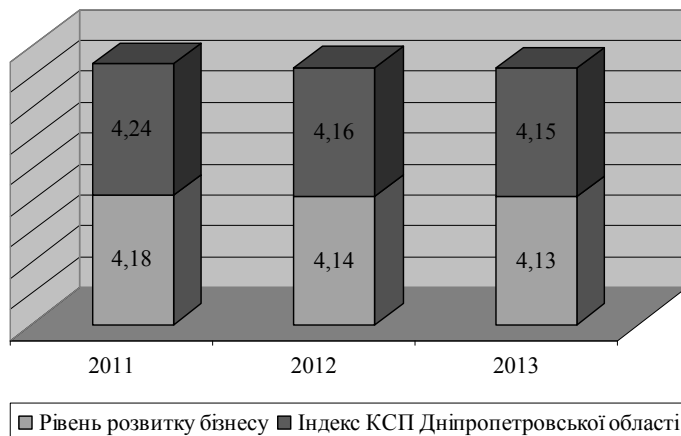

Рис. 1. Динаміка індексу конкурентоспроможності Дніпропетровської області, бали

Але відповідно до світових підходів такий рівень ще не свідчить про конкурентоспроможність економіки регіону на світовому рівні. Порівняння рейтингів Дніпропетровської області за індексом конкурентоспроможності у 2011–2013 рр. свідчить про зниження її позицій. Зокрема у 2011 р. область мала середній рейтинг 4,24 бала і займала 3-тє місце в Україні з 27 областей, в 2013 р. її рейтинг знизився на 0,9 бала, а позиція – на 2 пункти.

Однією з причин є, в тому числі, зниження показників розвитку бізнесу. Порівняння факторів ведення бізнесу в областях, сусідніх з Дніпропетровською, за принци-

пом сприяння або перешкоджання його розвитку дозволяє виділити її конкурентні переваги (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння проблемних факторів ведення бізнесу в регіонах України, місце/бал

Фактор ведення бізнесу	Область			
	Дніпропетровська	Харківська	Запорізька	Полтавська
Кількість місцевих постачальників	2 / 5,09	4 / 5,04	14 / 4,71	18 / 4,56
Якість місцевих постачальників	8 / 4,25	6 / 4,30	7 / 4,29	27 / 3,93
Рівень розвитку бізнес-кластерів	2 / 4,85	10 / 4,16	8 / 4,34	17 / 3,68
Природа конкурентних переваг	14 / 3,46	6 / 3,72	20 / 3,34	21 / 3,34
Ширина ланцюжка доданої вартості	6 / 3,61	1 / 4,17	2 / 3,74	18 / 3,33
Контроль міжнародної дистрибуції	16 / 4,59	9 / 4,77	21 / 4,50	5 / 4,85
Рівень розвитку виробничих процесів	22 / 3,25	5 / 3,67	23 / 3,21	15 / 3,44
Рівень маркетингу	3 / 4,42	4 / 4,35	7 / 4,22	15 / 4,01
Готовність до передавання повноважень	13 / 3,61	8 / 3,72	10 / 3,69	17 / 3,56
Ставка на професійне управління	12 / 4,19	8 / 4,28	5 / 4,35	10 / 4,25

Дніпропетровська область займає 2-ге місце за кількістю місцевих постачальників та рівнем розвитку кластерів і 3-тє місце за рівнем маркетингу. Незважаючи на конкурентні переваги щодо рівня розвитку бізнесу, зниження рейтингу за цією складовою відбулося за рахунок погіршення оцінок представниками бізнесу рівня розвитку виробничих процесів (22-ге місце в Україні), контролю міжнародної дистрибуції (16-те місце), природи конкурентних переваг (14-те місце), готовності делегувати повноваження (13-те місце), професійного управління (12-те місце), якості місцевих постачальників (8-ме місце).

Можна стверджувати, що поряд з низькою ефективністю державних інститутів спостерігається низька відповідальність самого бізнесу. Висока корумпованість найчастіше заохочується самими компаніями за рахунок розробки незаконних схем просування бізнесу. Низька кваліфікація співробітників пояснюється небажанням вкладати кошти в їхню освіту та саморозвиток. Конкуренція на ринку найчастіше недобросовісна. Складність одержання кредитів стримує впровадження нових технологій, техніки, обладнання. Отже, слід погодитися, що тільки спроможність бізнесових структур працювати в режимі реальної ринкової конкуренції дозволить забезпечити як достатній рівень розвитку бізнесу, так і конкурентоспроможність [1].

У цьому сенсі важливим для аналізу умов ведення бізнесу є дослідження «м'яких» і «жорстких» факторів, що врешті-решт визначають рівень його розвитку. До перших відносять фактори, що базуються на взаємовідносинах з людськими ресурсами чи співтовариствами, до других – на використанні технологій.

До факторів, що найбільше впливають на ведення бізнесу, належать: нестабільність державної політики, податкова політика, корупція, податкові ставки, неефективність роботи чиновників, нестабільність місцевої і державної влади, доступ до фінансування, інфляція, низька кваліфікація робочої сили, нерозвинутість інфраструктури, регіональна митна політика, злочини і крадіжки, доступність до земельних ресурсів, валютне регулювання.

Узагальнення інформації дозволяє виділити п'ять найбільш проблемних факторів, що стримують ведення і розвиток бізнесу в Дніпропетровській області (рис. 2).

Найбільш серйозним бар'єром для ведення бізнесу в Дніпропетровській області став фактор нестабільності державної політики. Другим найбільш проблемним фактором є вплив податкової політики. Іншими суттєвими перешкодами для розвитку бізне-

су є корупція, складність залучення інвестицій через податкові ставки, недовіра до політиків, а також неналежна робота правоохоронних органів та залежність судів, низька якість доріг, нестійкість банків, малоюмовірний ступінь захисту матеріальних та інтелектуальних прав власності. Саме ці показники розвитку бізнесу в Дніпропетровській області мають більше значення, ніж середні показники по Україні. Одночасно відзначається кращий стан справ з охопленням населення освітою, якості викладання природничих та математичних наук, рівнем розвитку залізниці та обсягами ринку. Але спостерігається зниження якості освітніх послуг та рівня вітчизняної науки через відсутність впровадження наукомістких технологій у виробництво та фінансування науки на належному рівні.

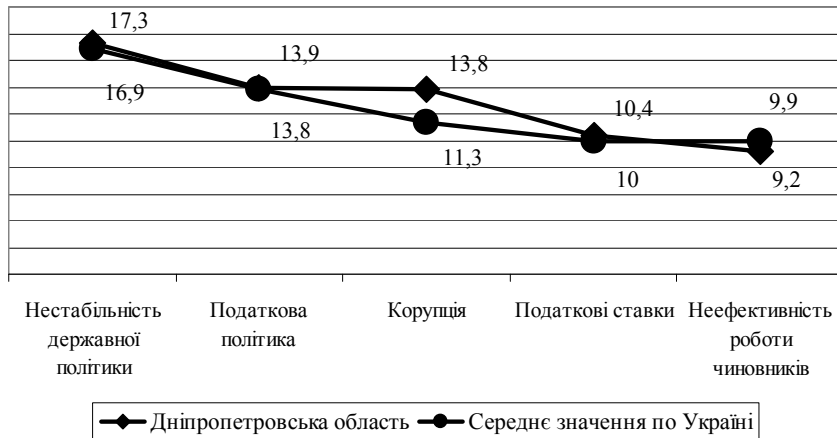

Рис. 2. П'ять найбільш проблемних факторів для ведення бізнесу в Дніпропетровській області, %

Таким чином, проведені дослідження дозволяють визначити взаємозв'язок між рівнем конкурентоспроможності держави, її регіонів та виокремити сприятливі умови ведення бізнесу в окремих регіонах України, зокрема Дніпропетровській області. Порівняння рівня розвитку бізнесу в різних регіонах за окремими індикаторами сприяє виділенню найбільш проблемних факторів, що перешкоджають його веденню та визначенню можливих шляхів підвищення рейтингу, що є підґрунтям для розвитку підприємств регіону.

Важливим є той висновок, що для ведення діяльності кожного із сукупності регіональних підприємств необхідні якісні правила, що відповідають чинному законодавству і світовим стандартам. Саме доступність до ділових можливостей розвитку бізнесових структур за цими положеннями, а не завдяки корумпованим зв'язкам чи спеціальним привілеям, дозволить бізнесу Дніпропетровської області здійснювати економічну діяльність.

Список використаних джерел

1. Белевская О.А. Рейтинг конкурентоспособности Украины и пути совершенствования государственной поддержки приоритетных отраслей / О.А. Белевская // Бизнес-інформ. – 2014. – № 8. – С. 45–50.
2. Всемирный экономический форум: Рейтинг глобальной конкурентоспособности 2014–2015 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/2014/09/03/6873>
3. Изосимова Н. ВВП на душу населения уже не тот индикатор, который определяет степень успешности государства [Электронный ресурс] / Н. Изосимова. – Режим доступа: http://www.ukrudprom.com/digest/O_smene_paradigmi.html

4. Исследование Всемирного банка: Ведение бизнеса в 2015 году [Электронный ресурс]. – режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/2014/10/29/6969>
5. Лазарева Є.В. Методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності регіона / Є.В. Лазарева, Н.В. Яблонська // Регіональна економіка. – 2011. – № 1 (59). – С. 23–31.
6. Отчет о конкурентоспособности регионов Украины 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://competitiveukraine.org.ua/reports/2013>
7. Павлова В.А. Складові конкурентоспроможності за ієрархією її рівнів / В.А. Павлова, Л.А. Гончар, Р.В. Губарев // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2011. – № 4 (58). – С. 287–291.
8. Украина за год поднялась на 8 позиций в Индексе глобальной конкурентоспособности ВЭФ [Электронный ресурс]. – режим доступа: <http://bin.ua/top/161395-shvejcaria-po-prezhnemu-lidruet-v-rejtinge.html>
9. Федоренко А. Оценка конкурентоспособности украинских предприятий [Электронный ресурс] / А. Федоренко. – Режим доступа: <http://socio.com.ua/2014/01/assessment-of-the-competitiveness-of-ukraine/>
10. Хватов Ю.Ю. Сравнительный анализ международных рейтингов конкурентоспособности стран / Ю.Ю. Хватов // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2012. – № 5. – Т. 2. – С. 390–398.

References

1. Belevskaja O.A. *Rejting konkurentosposobnosti Ukrainy i puti sovershenstvovaniya gosudarstvennoj podderzhki prioritnyh otraslej* [Rating of Ukraine's competitiveness and ways to improve the state support to priority sectors]. *Biznes-inform* [Business Info], 2014, no. 8, pp. 40-45.
2. *Vsemirnyj jekonomicheskij forum: Rejting global'noj konkurentosposobnosti 2014-2015* [World Economic Forum: The Global Competitiveness Ranking 2014-2015] (2014). Available at: www.gtmarket.ru/news/2014/09/03/6873
3. Izosimova N. *VVP na dushu naselenija uzhe ne tot indikator, kotoryj opredeljaet stepen' uspehnosti gosudarstva* [GDP per capita is not the same indicator that determines the degree of success of the state] (2011). Available at: www.ukrrudprom.com/digest/O_smenie_paradigmi.html
4. *Issledovanie Vsemirnogo banka: Vedenie biznesa v 2015 godu* [A World Bank study Doing Business in 2015] (2014). Available at: www.gtmarket.ru/news/2014/10/29/6969
5. Lazaryeva Ye.V., Yablons'ka N.V. *Metodychnyy pidkhid do otsinky konkurentosposobnosti rehiona* [The methodical approach to the assessment of regional competitiveness]. *Rehional'na ekonomika* [Regional Economics], 2011, no. 1 (59), pp. 23-31.
6. *Otchet o konkurentosposobnosti regionov Ukrainy 2013* [Report on the competitiveness of regions of Ukraine in 2013] (2013). Available at: www.competitiveukraine.org.ua/reports/2013
7. Pavlova V.A., Honchar L.A., Hubaryev R.V. *Skladovi konkurentosposobnosti za iyerarkhiyeyu yiyi rivniv* [The components of competitiveness in the hierarchy of levels]. *Visnyk Zhytomyr's'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu* [Bulletin of Zhytomyr State Technological University], 2011, no. 4 (58), pp. 287-291.
8. *Ukrayna za hod podnyalas' na 8 pozitsyy v Yndekse hlobal'noy konkurentosposobnosti VEF* [Ukraine improved 8 positions in global competitiveness index WEF] (2013). Available at: www.bin.ua/top/161395-shvejcaria-po-prezhnemu-lidruet-v-rejtinge.html
9. Fedorenko A. *Ocenka konkurentosposobnosti ukrainskih predpriyatij* [Estimation of competitiveness of Ukrainian enterprises] (2014). Available at: www.bin.ua/top/161395-shvejcaria-po-prezhnemu-lidruet-v-rejtinge.html
10. Hvatov Ju.Ju. *Sravnitel'nyj analiz mezhdunarodnyh rejtingov konkurentosposobnosti stran* [Comparative analysis of international competitiveness ranking of countries]. *Bjuleten' Nobelivs'kogo ekonomichnogo forumu* [Bulletin Nobelivskogo ekonomichnogo forumu], 2012, no. 5, pp. 390-398.

Рассматривается роль бизнеса в экономических процессах страны и региона, специфика оценивания уровня развития регионального бизнеса в Украине. Проведено сравнение проблемных факторов ведения бизнеса в разных регионах. Проанализированы позиции Днепропетровской области по индикаторам развития бизнеса с выявлением причин сдерживания и определением путей улучшения условий деятельности региональных бизнес-структур.

Ключевые слова: рейтинг, индекс конкурентоспособности, уровень развития бизнеса, регион, условия, факторы, проблемы.

The role of business in the economic processes of the country and the region has been examined; specific evaluation of the level of development of regional business in Ukraine has been made. A comparison is problematic factors of doing business in different regions. The position of Dnipropetrovsk region on indicators of business development has been analysed, the causes of deterrence have been given and the ways to improve the conditions of the regional business structures have been developed.

Key words: rate, index of competitiveness, level of business development, region, conditions, factors of the problem.

Одержано 4.03.2015.